

ROKODELSKA SHEMA (za rokodelsko panogo/rokodelski izdelek)

Rokodelska panoga se lahko nanaša na en izdelek (npr. aparstvo, oglarstvo), manjše število sorodnih izdelkov (npr. skodlarstvo, opekarstvo) ali raznolike izdelke tako po tehnologiji izdelave, obliki kot po uporabnosti (npr. izdelovanje keramike, pletarstvo, izdelava igrač).

Če je za vašo rokodelsko panogo značilnih več izdelkov, predstavite najmanj tri take, ki najbolj celovito odražajo tehnične, tehnološke ali likovne značilnosti rokodelske panoge.

Rokodelska panoga	IZDELOVANJE PUSTNIH MASK IN OPRAV
	LESENA MASKA: NALIČJE OZ. LARFA (CERKLJANSKI LAUFARJI)

PEDAGOŠKO ANDRAGOŠKO USPOSABLJANJE	Predlagano število ur pedagoško andragoškega usposabljanja
<p>Psihologija</p> <ul style="list-style-type: none">- Temeljni dejavniki za razvoj osebnosti (adolescenca, puberteta, tipične značilnosti mladostnika, biološke in socialne potrebe)- Učni stili- Motivacija <p>Komunikacija</p> <ul style="list-style-type: none">- Potek komuniciranja (delež v komuniciranju, poslušanje, nebesedno komuniciranje, pogoji za uspešno komunikacijo, prvo srečanje, razgovor in dober vtis, poslovni bonton, komunikacija z udeležencem) <p>Ergodidaktika</p> <ul style="list-style-type: none">- Ergonomija (najpomembnejši vplivi okolja na človeka v delovnem procesu, pridobivanje znanja v urejenem okolju, dejavniki, ki vplivajo na varno delo, pomen varovanja okolja, podjetniško vedenje v delovnem okolju)	<p>Teoretični del: 6 ur</p>

<p>Načrtovanje procesa praktičnega usposabljanja</p> <ul style="list-style-type: none"> - Temeljni dejavniki praktičnega usposabljanja z delom - Mentor (bistveni poudarki odnosa mentorja do udeleženca, osnovne naloge mentorja, lastnosti dobrega mentorja, načrtovanje izvajanja rokodelske naloge) <p>Načela uspešnega usposabljanja</p> <ul style="list-style-type: none"> - Postopno in sistematično osvajanje znanj, nazornost, aktivnost, povezanost teorije in prakse, individualizacija - Kako pridobivamo znanje in spretnosti 	
<p>Metode praktičnega usposabljanja z delom</p> <ul style="list-style-type: none"> - Temeljni dejavniki praktičnega usposabljanja z delom (strokovni in vsebinski del, pedagoški in metodični del, materialno tehnični del priprave) - Metode za izvedbo praktičnega usposabljanja (besedne metode, metoda demonstracije, metoda posnemanja, metoda štirih stopenj) <p>Vrednotenje pričakovanih izidov</p> <ul style="list-style-type: none"> - Preverjanje znanj in spretnosti 	<p>Delavnice: 6 ur</p>

VSEBINE PRAKTIČNEGA USPOSABLJANJA <ul style="list-style-type: none"> - obvladovanje oblanja/oblikovanja lesa - poznavanje likov laufarskega izročila - poznavanje lastnosti lesa in njegovih struktur - obvladovanje risbe in poslikave (karikature) obraza 		Predlagano število ur praktičnega usposabljanja 16-35 ur
Materiali in njihove lastnosti <i>(prednost imajo lokalna gradiva)</i>	Material: <ul style="list-style-type: none"> – lipov les (maska) <p>Vse maske v cerkljanski laufariji so izdelane iz lipovega lesa, samo ena je iz kozličeve kože.</p> <p>Uporabimo lahko tudi les:</p> <ul style="list-style-type: none"> – jablane – hruške – oreha – breze – jelše <p>Les iglavcev zaradi svoje strukture ni uporaben.</p> <p>Lipa mora biti posekana v zimskem času, ker ima takrat najmanj sokov. Najbolje jo je posekati v zadnjih dneh pred prazno luno oziroma mlajem.</p>	<i>Iz večjega kosa skladiščenega kosa lipovega hloda z motorno žago izrežemo pravokotni kos velikost 27 × 17 cm in ga pritrdimo na delovno mizo, kar nam vzame pol ure časa. Od prvega udarca kladiva po dletu pa do končane, pobarvane maske rabimo okrog 30 ur.</i>

	<p>Hlod naj leži nekaj mesecev na suhem, da se napetosti v njem sprostijo, potem ga je potrebno razžagati na krajše dele (40 cm) in skladiščiti v zračnem, ne presuhem prostoru. Les se lahko suši v plastičnih vrečkah saj se s tako vrstnim skladiščenjem prepreči prehitro sušenje ter posledično pokanje lesa. Tik pred začetkom izdelave maske, je kos lesa potrebno najprej prežagati vzdolžno na dva dela prek sredice, saj z izrezom sredice preprečimo pokanje in zvijanje maske. Iz ene polovice lesa je potrebno izrezati pravokotnik velikosti 27 × 17 cm, opiliti robove. Tako je kos lesa pripravljen na nadaljnjo obdelavo.</p>	
<p>Orodja in naprave <i>(prednost imajo ročna orodja za tradicionalne tehnike izdelave)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Leseno okroglo kladivo. – Dleta različnih velikosti in oblik: ravna dleta, kotna dleta, upognjena dleta, žličasta dleta. – Dleta se brusi na počasi vrtečem se brusnem kamnu, ki se hladi z vodo. Po brušenju se spolirajo s polirnim kolutom in polirno pasto. – Surovec (27 × 17 cm) se pritrdi ležeč na delovno mizo z vijakom skozi zvrtno luknjo v mizi. (Nekateri maske ne pritrdijo, ampak jo v sedečem položaju rezljajo kar na nogah, nekateri imajo posebne delovne mize, pri katerih je nastajajoča maska postavljena pokončno v višini obraza.) 	

<p>Tehnologija izdelave</p> <p><i>(prednost imajo tradicionalne tehnike izdelave)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Med postopkom izdelave se s pisalom zariše po maski osnovna podoba obraza (obliko oči, velikost nosu, usta ...). – Najprej je z največjim dletom in na grobo potrebno odvzeti odvečen material. – Kasneje v postopku uporabljamo vse manjša dleta, saj je vedno več detajlov (oči, ustnice, gube na koži ...). – Razmerja (proporce) med očmi, nosom in usti lahko izmerimo po lastnem občutku oziroma s prsti. – Masko razdelimo na tri dele – od zgornjega konca do oči je natanko štiri prste, od oči do konca nosu je štiri prste in do spodnjega dela maske preostane štiri prste. – Zelo fino izrezljano masko izpraznimo še z zadnje strani s posebnim žličasto upognjenim dletom. Rob oz. stena maske mora biti čim tanjši, da se jo lažje nosi na obrazu. – Ko je zadnja (notranja) stran končana, jo zbrusimo z vedno bolj finim brusnim papirjem, da je čimbolj gladka. – Masko poslikamo z akvarelnimi ali akrilnimi barvami za les. – Celoten postopek izdelave traja približno 30 ur. – Za cerkljansko larfo je značilna jajčasta, polkrožna oblika, kar še otežuje njeno izdelavo. – Končane maske shranimo v suhem, ne pretoplem prostoru, kjer vlaga in temperatura ne nihata preveč, saj je les živ material. <p>POMEMBNO:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Vsakič, ko prekinemo postopek, nedokončano masko zavijemo v folijo, da se ne izsuši preveč in posledično počni.</i> – <i>Pri izdelavi kopije cerkljanskega laufarja imamo ob sebi originalno masko in jo med delom večkrat pomerimo.</i> 	<p><i>Čas izdelave izdelka: 30 ur</i></p>
--	--	---

<p>Pomen izdelka za ohranjanje kulturne dediščine</p>	<p><i>Cerkljanska laufarija z lesenimi naličji ima dolgo zgodovino in je močno vpeta v zavest domačinov. Po mnenju strokovnjakov ta pustni običaj izvira iz poganskih obredov. Pisnih virov o njenem nastanku ali poreklu ni, pozna se samo ustno izročilo. Vsi prvotni kostumi so zgoreli v požaru med 2. svetovno vojno. Običaj so ponovno obudili leta 1956 s 14 liki, pozneje so dodajali nove. Sedaj je v sprevedu 24 likov. Lesene maske so najbolj prepoznaven del tega običaja. Leta 2004 je umrl zadnji in edini domačin, ki je izdeloval maske.</i></p> <p><i>Deset let v Cerknem ni bilo nikogar, ki bi znal izdelati masko, potem smo načrtno poskušali znanje obuditi. Številni so na poti odnehali, ostala sva še dva.</i></p> <p><i>Laufarija je od leta 2012 vpisana v Register nesnovne kulturne dediščine.</i></p> <p><i>Pustne šege predstavljajo izredno raznoliko pustno dediščino Slovenije, za katero so značilna manjša lokalna pustovanja in karnevali. Bogastvo pustnih šeg je razvidno tudi iz Registra nesnovne kulturne dediščine, v katerega je bilo do oktobra leta 2022 vpisanih 14 enot. Vpisana so lokalna pustovanja, ko se moški, ženske in otroci (včasih pa predvsem moški) oblečejo v tradicionalne pustne oprave ter obhodijo domače in sosednje vasi. Domačinom zaželijo dobro in rodovitno letino, s hrupom pa odganjajo vse slabo preteklega leta. Priprave na pust se ponekod začnejo že decembra; za nekatere pa se pustni čas začne na svečnico (2. februarja) in traja vse do pepelnice (sreda po pustni nedelji), začetka postnega časa pred veliko nočjo.</i></p>	
--	--	--

	<p><i>Podobnosti in različnosti pustnih šeg, ki se ves čas spreminjajo in prilagajajo času in prostoru, so v Sloveniji opazne na vsakem koraku. Ohranjanje pustne tradicije in zagotavljanje občutka za identiteto nosilcev in njihovega okolja omogočata predvsem navzočnost in živost pustnih šeg. V Sloveniji imamo različne pustne skupine in vsaka izmed njih ima značilne pustne maske in oprave: cerkljanski laufarji, pustni orači, skoromati, drežniški in ravenski pustovi, šelmarji iz Kostanjevice, vrbiške šeme, zagoriške mačkare, ponikovske mačkare, pust mozirski, liški pustovi, ločki kosci, kurenti, predstavniki vleke ploha in borovega gostüvanja ... Pustovanja imajo dolgo tradicijo, izdelovanje pustnih mask in oprav pa se je v preteklem stoletju spremenilo predvsem zaradi dostopnosti različnih materialov.</i></p>	
<p>PREVERJANJE PRAKTIČNE USPOSOBLJENOSTI</p>	<p>Merila za preverjanje kakovosti izdelka/izdelkov</p>	<p>Izločilni kriteriji</p>
<p>Tehnološka dovršenost in kakovost izdelka/izdelkov</p>	<p>Rokodelec bi moral znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pripraviti les za masko – naostriti dleta – izdelati masko od začetka do konca, vključno s poslikavo maske. <p>Poznati mora:</p> <ul style="list-style-type: none"> – namembnost različnih oblik dlet – osnovne zakonitosti obdelave lesa, smer rezanja ... – različne granulacije brusnega papirja, ga uporabljati v pravilnem vrstnem redu – pravilen postopek brušenja, da na koncu dobi vizualno in na otip gladko površino 	<ul style="list-style-type: none"> – če je funkcionalno neuporaben, ko ga damo na obraz – če je izdelan površno, nenatančno, če je rob (stena) maske predebela, če je zunanja stran maske groba, nenatančno zbrušena ali pa so na njej sledi neželenih globokih urezov – če ima vidne večje razpoke zaradi

	<ul style="list-style-type: none">– osnove mešanja, nanašanja in sušenja barv <p>Čas izdelave: približno 30 ur</p> <p>Lahko izdelamo manjšo masko (spominek), kar bi vzelo pol manj časa, torej 15 ur.</p>	<p>izsušitve lesa če ni jajčaste polkrožne oblike (v višini čela ne sme biti ravno prirezana)</p> <ul style="list-style-type: none">– če je izdelan strojno (CNC obdelava)
--	--	--

Soglašam:

Matjaž Han

Minister za gospodarstvo, turizem in šport

